

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

The Development of Buddhist Tourism in the Nakhon Pathom Province

กฤตสุชิน พลเสน*¹, พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม**²
Kitsuchin Ponsen¹, Phramaha Maghavin Purisuttamo²

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahamakut Buddhist University

First Author, E-mail: kitsuchin.pon@mbu.ac.th*

Corresponding Author, E-mail: maghavin.pur@mbu.ac.th**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อสร้างรูปแบบการ พัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ มัคทายก กรรมการวัด ภิกษุ สามเณร ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส และเจ้าคณะเขตปกครอง จำนวน 264 รูป/คน เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม 30 ข้อ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วยการแจกแจง ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบ สมมติฐาน ประกอบด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การ ถดถอยของพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนา ด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวมีค่าสูงสุด รองลงมา คือ ด้าน ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ส่วนด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวมีค่าต่ำสุด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$; $S.D.=0.18$) 2) ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวก กับองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยว 6 ประการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาพบว่า มีตัวแปรการส่งเสริม การตลาดการท่องเที่ยวที่ทำนายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($P\text{-value}=0.000$) ตัวแปรทั้ง 3 อธิบายการผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้ร้อยละ 69.6 ($R^2=0.696$)

4) รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาควรมุ่งองค์ประกอบการท่องเที่ยว 6 ประการ คือ 1. ความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว 2. แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว 3. การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว 4. สิ่งอำนวยความสะดวก 5. จุดเด่นด้านความปลอดภัย 6. จุดเด่นในกิจกรรม องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การได้ผลผลิตและผลลัพธ์ของการพัฒนา 3 ประการ คือ 1) เป็นแหล่งประกอบศาสนกิจ 2) เป็นแหล่งพบปะบัณฑิตผู้ทรงภูมิรู้ทางธรรม 3) เป็นแหล่งแสวงบุญทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา; จังหวัดนครปฐม

Abstract

This research article aims to study the problem conditions and factors affecting Buddhist tourism and to create a model for the development of Buddhist tourism in Nakhon Pathom Province. There is a quantitative research. The sample group consists of churchwardens, monastery committee members, monks, novices, assistant abbots, abbots, and governors of Sangha, totaling 264 monks/people. The research instrument is a 30-item questionnaire. The statistics used in data analysis comprises descriptive statistics such as frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing statistics such as correlation coefficient by Pearson's method, and multiple regression analysis.

The research results reveal that 1) problem conditions and factors affecting Buddhist tourism: the highest opinions are the aspect of tourism marketing promotion, the secondary is the environmental characteristics of tourist attractions, and the aspect of the lowest opinion is the form of tourism activities. Overall, it is at a high level ($\bar{X}=3.73$; $S.D.=0.18$). 2) The relationship between problem conditions and factors affecting Buddhist tourism is found that there is positively relative with six important component factors of tourism, statistically significant at the 0.01 level. 3)

The factors affecting Buddhist tourism are found that there are tourism promotion variables which jointly predicted factors affecting Buddhist tourism with statistical significance at the 0.01 level (P -value=0.000). Three variables are able to explain about 69.6 percent of the variation in factors affecting Buddhist tourism ($R^2=0.696$). 4) The model of Buddhist tourism development should be considered into 6 factors of tourism: 1. attractiveness of tourist sites, 2. motivation of tourists, 3. promotion of tourism marketing, 4. Facilities, 5. safety features, and 6. features of activities. The body of knowledge indicates that the output and outcome of development are gained into 3 aspects: 1) religious performed sources, 2) sage meeting sources, and 3) pilgrimage sources.

Keywords: Tourist Development; Buddhist Tourism; Nakhon Pathom Province

บทนำ

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ประเด็นที่ 5 เกี่ยวกับการท่องเที่ยวได้ให้ความสำคัญกับการรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลก อันเป็นส่วนสำคัญที่ต้องพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นนักท่องเที่ยว กลุ่มคุณภาพ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในสาขาที่มีศักยภาพและยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนให้คุณค่ากับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.: 1) โดยมีเป้าหมายระดับประเด็นคือ (1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศด้านการท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้น (2) รายได้จากการท่องเที่ยวของเมืองรองเพิ่มขึ้น (3) ความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยดีขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562: 19) ซึ่งมีส่วนในการสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามที่กำหนด ทั้งนี้ เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ระบาดตั้งแต่ช่วงเดือนธันวาคม 2562 ที่ผ่านมา ทำให้การท่องเที่ยวโลกหดตัวอย่างหนัก การเดินทางระหว่างประเทศยังมีข้อจำกัด รวมทั้งมาตรการจำกัดการเดินทาง

ทางเข้าออกระหว่างประเทศทำให้ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยลดลงอย่างมากในรอบสิบกว่าปี แม้จะมีการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 แล้ว แต่ไม่สามารถควบคุมการแพร่ระบาดของโรคนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากสถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทยในปี พ.ศ. 2564 (จำนวนยอดสะสมเบื้องต้น) (International Tourist Arrivals to Thailand 2021) ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพบว่า ในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 6,692,775 คน และในปี พ.ศ. 2564 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพียง 106,117 คน ลดลงคิดเป็นร้อยละ 98 (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2566: 229)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ที่เป็นโอกาสให้เกิดการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองรอง ซึ่งหากมีการส่งเสริมที่ตรงจุด รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมจะสนับสนุนเป้าหมายการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับพื้นที่เมืองรอง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องค้นหาฐานทุนวัฒนธรรมของพื้นที่ การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า บริการและแหล่งท่องเที่ยว การทำการตลาดตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2563 ประเด็นท้าทายส่วนใหญ่อยู่ที่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมที่ไม่เพียงพอ การไม่มีเจ้าภาพหลักที่ชัดเจน จึงไม่สามารถบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างแท้จริง ตลอดจนปัญหาด้านศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนและสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ผ่านมาเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นความท้าทายของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2566: 238)

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (วัฒนธรรม) หรือการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในขณะนี้ โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับวัด แหล่งโบราณสถานและสถานที่ปฏิบัติธรรม เนื่องจากวัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยที่มีเอกลักษณ์และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาช้านาน ซึ่งเป็นไปตามคติความเชื่อที่ถือว่า การได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน ปฏิบัติบูชา จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิตและครอบครัวของผู้สักการะขอพร และยังสร้างเสริมกำลังใจให้เกิดขึ้น ทำให้จิตใจผ่องใส โดยจะเห็นได้ว่าวัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมและร่องรอยวิถีชีวิตในอดีตที่มี

ลักษณะกลมกลืน (Harmony) ระหว่างชุมชน วัดและสิ่งแวดล้อมที่ผสมผสานการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความเชื่อของท้องถิ่น และยังเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนที่มีคุณค่าต่อจิตใจและมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวไทย วัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง คือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่มีความแตกต่างกับแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นประเภทอื่น เนื่องจากมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงความผูกพันทางจิตใจต่อชนรุ่นหลัง สำหรับประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และมีความเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดสำคัญในด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ต้องการความเพลิดเพลินและได้บุญกุศลไปพร้อมกัน (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557: 6)

จังหวัดนครปฐมมีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาจำนวนมาก รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดรอบข้างที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีปัญหาการพัฒนาที่เกิดจากภัยธรรมชาติและการกระทำของมนุษย์ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการบริหารจัดการที่ดีและเชิญชวนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้วยความเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและชุมชนที่เข้มแข็ง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมที่เหมาะสมเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาให้มีความน่าสนใจและกลายเป็นการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญในจังหวัดนครปฐมจากแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม 2) วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน และ 3) วัดในเขตพุทธมณฑล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ซึ่งบางครั้งมักเกิดอุปสรรคปัญหาในการท่องเที่ยว เช่น การสัญจรที่ติดขัดโดยเฉพาะในช่วงเทศกาลงานวัดประจำปี ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการท่องเที่ยวในวัดเหล่านี้ โดยนำแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว 6 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเรียกในงานวิจัยนี้ว่า รูปแบบการพัฒนา รวมถึงการนำทฤษฎีการพัฒนาองค์ประกอบการท่องเที่ยว ประเภทของการท่องเที่ยว และพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่ง

ผู้วิจัยเห็นว่า หากจะพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ก็ควรศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา อันจะทำให้วัดพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศและของโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่ในการศึกษาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ 1) วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม 2) วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน และ 3) วัดในเขตพุทธมณฑล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญและมีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงเจาะจงศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร มัคทายก กรรมการวัดที่อาศัยอยู่ในวัด ในเขตพื้นที่ของจังหวัดนครปฐม ทั้งธรรมยุติและมหานิกาย รวมทั้งสิ้น จำนวน 841 รูป/คน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564: 4)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุและสามเณร (บรรพชิต) มัคทายกและกรรมการวัดที่อาศัยอยู่ในวัด (คฤหัสถ์) ในเขตพื้นที่จังหวัดนครปฐมทั้งธรรมยุติและมหานิกาย รวมทั้งสิ้นจำนวน 264 รูป/คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 608; บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 43) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการใช้ตารางเลขสุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ซึ่งมี 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมทั้ง 6 ด้าน

ได้แก่ 1) ด้านแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวนั้น 2) ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) ด้านการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว 5) ด้านลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว 6) ด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา จากนั้นรวบรวมและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย และขอบเขตของการศึกษาวิจัย สำหรับการสร้างเครื่องมือผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1) หลังจากผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนา การท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา

2) การนำผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นมาสร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน มีเกณฑ์ให้คะแนน 5 ระดับ ดังนี้ 5 หมายถึง อยู่ในระดับมากที่สุด 4 หมายถึง อยู่ในระดับมาก 3 หมายถึง อยู่ในระดับปานกลาง 2 หมายถึง อยู่ในระดับน้อย 1 หมายถึง อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยแปลความหมาย ดังนี้ 4.51-5.00 หมายถึง อยู่ในระดับมากที่สุด 3.51-4.50 หมายถึง อยู่ในระดับมาก 2.51-3.50 หมายถึง อยู่ในระดับปานกลาง 1.51-2.50 หมายถึง อยู่ในระดับน้อย 1.00-1.50 หมายถึง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) การนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดที่กำหนดเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาของการศึกษาเพื่อหาค่าความสอดคล้อง (Index of Item-objective Congruence; IOC) และเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญแนะนำเพิ่มเติม

4) ผู้ศึกษาวิจัยนำแบบสอบถามตามที่ได้ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง และความเที่ยงตรงของเครื่องมือ การศึกษาเพื่อหาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (IOC) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อคำถามวัดตามวัตถุประสงค์การวิจัย คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามวัดตามวัตถุประสงค์การวิจัย และคะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อคำถามไม่วัดตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้น พิจารณาข้อคำถามค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 จากผู้เชี่ยวชาญที่ให้คะแนน จำนวน 30 ข้อ

5) ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะที่ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำและตรวจสอบความถูกต้อง

6) การนำแบบสอบถามไปทดสอบใช้ (Try-out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

7) การหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item Discrimination) ของแบบสอบถาม ในการวิจัยในครั้งนี้มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ระหว่าง 0.611-0.834

8) การหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ในการวิจัยในครั้งนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96

สำหรับการทดสอบสมมติฐานเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม 6 ด้าน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation(r)) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และการวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ (Multiple Regression Analysis; MR) ในการใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ระดับความสัมพันธ์ไว้ ดังนี้ ค่า r เป็น (-) หมายถึง มีความสัมพันธ์ทางลบหรือทางตรงกันข้าม ค่า r เป็น (+) หมายถึง มีความสัมพันธ์ทางบวกหรือทางเดียวกัน ค่า r เป็น +/- 0.00 ถึง 0.31 ถือว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับน้อย ค่า r เป็น +/- 0.32 ถึง 0.66 ถือว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ค่า r เป็น +/- 0.67 ถึง 1.00 ถือว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก

4. การรวบรวมข้อมูล หลังจากจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 การขอจริยธรรมการวิจัยในคน โดยได้ยื่นขอเอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน เลขที่ จว. 120/2565 จากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อยืนยันว่า การทำวิจัยครั้งนี้มีข้อคำถามที่เหมาะสมกับการสอบถามกลุ่มตัวอย่างและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยทุกประการ ทั้งเป็นการวิจัยที่เกิดจากความสมัครใจและยินยอมของกลุ่มตัวอย่างที่จะตอบแบบสอบถาม หากกลุ่มตัวอย่างไม่ประสงค์จะตอบแบบสอบถามก็สามารถยกเลิกหรือไม่ตอบแบบสอบถามข้อใดก็ได้

4.2 การขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้ในเขตพื้นที่ของจังหวัดนครปฐม

4.3 การนัดหมายวันและเวลาเพื่อลงพื้นที่แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างของวัดในเขตพื้นที่ของจังหวัดนครปฐม จำนวน 246 รูป/คน โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

4.4 เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม เมื่อครบตามจำนวนที่กำหนดไว้แล้วได้นำข้อมูลไปวิเคราะห์ค่าทางสถิติเพื่ออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่การบรรยายผลการศึกษา โดยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert, 1974: 233-242; บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 82-83) ส่วนสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานประกอบด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 264 คน ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นบรรพชิต (พระภิกษุและสามเณร) ร้อยละ 65.20 คฤหัสถ์ (มีคณายกและกรรมกรวัด) ร้อยละ 34.80 อายุระหว่าง 18-30 ปี ร้อยละ 23.90 อายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 27.30 และอายุ 41 ปีขึ้นไป ร้อยละ 48.90 สำเร็จการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 48.90 และระดับปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 51.10 ตำแหน่ง/หน้าที่ที่เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส/เจ้าอาวาส/เจ้าคณะต่าง ๆ ร้อยละ 12.50 พระลูกวัด/สามเณร ร้อยละ 52.70 และคณะกรรมกรวัด ร้อยละ 34.80

2. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมปรากฏดังตารางต่อไปนี้

สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวม	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1. ด้านแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว	3.84	0.42	มาก	3
2. ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว	3.73	0.46	มาก	4
3. ด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว	3.40	0.40	ปานกลาง	6
4. ด้านการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว	3.68	0.35	มาก	5
5. ด้านลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว	3.84	0.31	มาก	2

สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อ การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม โดยรวม	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
6. ด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว	3.91	0.34	มาก	1
รวม	3.73	0.18	มาก	

ตาราง 1 สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
ในจังหวัดนครปฐม โดยรวม

จากตาราง 1 พบว่า สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$; S.D.=0.18) หากพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$; S.D.=0.34) รองลงมา คือ ด้านลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$; S.D.=0.31) ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$; S.D.=0.40)

3. การหาความสัมพันธ์ของระหว่างสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้าน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation (r)) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 เสนอผลในรูปแบบของตารางโดยรวม เมื่อพบว่า มีความสัมพันธ์กันนำมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ โดยกำหนดตัวแปร ดังนี้ 1. สภาพปัญหาและปัจจัย=(A), 2. ปัจจัยด้านแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว=(B), 3. ปัจจัยด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว=(C), 4. ปัจจัยด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว=(D), 5. ปัจจัยด้านการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว=(E), 6. ปัจจัยด้านลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว=(F), 7. ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว=(G) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางต่อไปนี้

	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)
1.=A)	1	0.524**	0.629**	0.520**	0.480**	0.200**	0.399**
2.=B)		1	0.224**	0.103	0.126*	-0.107	0.049
3.=C)			1	0.173**	0.121*	-0.014	0.070
4.=D)				1	0.210**	-0.082	-0.001

	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)
5.=(E)					1	-0.098	0.038
6.=(F)						1	0.079
7.=(G)							1

ตาราง 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐมที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

จากตาราง 2 พบว่า ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสภาพปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมที่มีความสัมพันธ์ทางด้านแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว (B) จะเห็นว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r=0.524$, $sig < 0.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความสัมพันธ์ทางด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (C) มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r=0.629$, $sig < 0.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความสัมพันธ์ทางด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว (D) มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r=0.520$, $sig < 0.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความสัมพันธ์ทางการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว (E) มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r=0.480$, $sig < 0.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความสัมพันธ์ทางด้านลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว (F) มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r=0.200$, $sig < 0.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และความสัมพันธ์ทางการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว (G) มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r=0.399$, $sig < 0.01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

รูปแบบสมการที่คาดว่าจะส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 3 สมการ คือ สมการที่ 1 ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว สมการที่ 2 ด้านแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว และสมการที่ 3 ด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว นำเสนอดังตาราง 3

รูปแบบสมการ	R	R ²
1. ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว	0.629	0.395
2. ด้านแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว	0.752	0.565
3. ด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว	0.837	0.696

ตาราง 3 รูปแบบสมการที่นำไปได้จากการคัดเลือกตัวแปรของสมการแบบหลายขั้นตอน

เมื่อนำสมการรูปแบบที่ 3 มาวิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่า สมการที่นำเข้ามาทดสอบสมมติฐานนั้น สมการที่ 3 มีค่า P-value < 0.000 ซึ่งแสดงว่า การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวสามารถทำนายหรือพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังที่ปรากฏในตาราง 4

Source of Variation	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	P-value
การถดถอย	6.239	3	2.080	201.972	0.000***
ความคลาดเคลื่อน	2.677	260	0.010		
รวม	8.916	263			

**อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

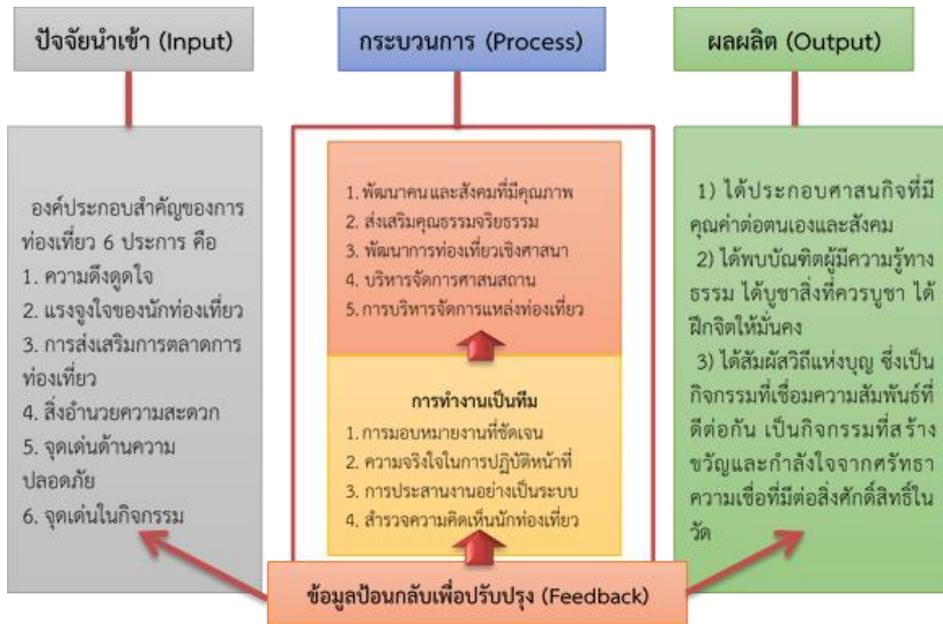
ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนสมการที่นำเข้ามาทดสอบสมมติฐาน

จากตาราง 5 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมพบว่า มีตัวแปรการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวที่ร่วมกันทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 สามารถอธิบายการผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมได้ร้อยละ 69.6 ($R^2=0.696$) ซึ่งสามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบได้ดังต่อไปนี้ $Y=1.652 + 0.196X_1 + 0.167X_2 + 0.194X_3$

	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	P-value
	B	Std. Error		
(Constant)	1.652	0.088	18.767	0.000
1. การดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว	0.196	0.014	14.229	0.000
2. แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว	0.167	0.015	10.932	0.000
3. การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว	0.194	0.018	10.797	0.000

ตาราง 5 การวิเคราะห์ความแปรปรวน

2. การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมที่ได้รับการคัดกรอง การวิพากษ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิและการสอบถามในภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัย สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมได้ ดังนี้

ภาพ 1 รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

จากตารางนี้ได้ปรากฏรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมที่มีองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวทั้ง 6 ประการ คือ 1. ความตั้งใจ ได้แก่ การที่วัดได้สร้างจุดเด่นให้มีผลิตภัณฑ์หรือสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว 2. แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ที่น่าสนใจ การเข้าถึงแหล่งการท่องเที่ยวที่สะดวก 3. การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย เช่น วัดถุ้มงคล พระพุทธรูปสำคัญ เกจิอาจารย์ 4. สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักอาศัยที่กระจายอยู่ในทุกพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งมีหลายระดับราคาให้เลือกใช้บริการ 5. จุดเด่นด้านความปลอดภัย ได้แก่ การให้ชุมชนมีส่วนในการดูแลความปลอดภัย เป็นหูเป็นตาาร่วมกัน การมาตรการรักษา

ความปลอดภัย 6. จุดเด่นในกิจกรรม ได้แก่ วัดมีการจัดกิจกรรมที่สำคัญทุกปี โดยผ่านการ ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและน่าสนใจ องค์ประกอบเหล่านี้จัดเป็นปัจจัยนำเข้า พื้นฐานที่ส่งผลต่อการพิจารณารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยว จากนั้น ผ่าน กระบวนการบริหารจัดการร่วมกันของวัดและชุมชนในลักษณะของการทำงานเป็นทีม ได้แก่ 1. การมอบหมายงานที่ชัดเจน 2. ความจริงจังในการปฏิบัติหน้าที่ 3. การ ประสานงานอย่างเป็นระบบ 4. สำรวจความคิดเห็นนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อเป้าหมาย สำคัญ คือ 1. การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ 2. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 3. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา 4. การบริหารจัดการศาสนสถาน และ 5. การ บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสิ่งที่ได้รับตาม คือ 1) วัดได้ประกอบ ศาสนกิจที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม 2) วัดได้เป็นสถานที่พบบัณฑิตผู้มีความรู้ทาง ธรรม เป็นสถานที่บูชาสิ่งที่ควรบูชาและฝึกจิตให้มั่นคง และ 3) วัดเป็นสถานที่สัมผัสวิถี แห่งบุญ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สร้างขวัญและกำลังใจจาก ศรัทธาความเชื่อที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัด สิ่งเหล่านี้เป็นผลผลิตที่สะท้อนให้เห็นรูปแบบ การพัฒนาการท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาและเป็นข้อมูลย้อนกลับให้วัดได้พัฒนา ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นและเป็นแบบอย่างในการท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาในระแวก ใกล้เคียงต่อไป

อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัด นครปฐมมีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับรายด้านพบว่า ด้านที่มีความ คิดเห็นสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว รองลงมา คือ ด้านลักษณะ แวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว ด้านการดึงดูดใจของแหล่ง ท่องเที่ยว ด้านการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว สาเหตุหลักที่ทำให้ด้านการส่งเสริมการตลาด การท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นสูงสุด เป็นเพราะคณะกรรมการวัดมีแนวทางในการ ส่งเสริมการตลาดที่ชัดเจน โดยเฉพาะประเด็นคำถามในรายชื่อที่ 1 ด้านการจัด กิจกรรมตลอดทุกปีที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด นอกจากนั้น ยังมีแนวทางการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การบำรุงรักษาไม่ให้เกิดเสื่อมสลาย การมีป้ายสัญลักษณ์ชัดเจน และการ ส่งเสริมในเชิงป้องกันปัญหาสังคม เช่น อาชญากรรม ยาเสพติด สิ่งเหล่านี้เองทำให้

ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นสูงสุดดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนปัจจัยอื่นที่ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่น การบริหารจัดการและวางมาตรการเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในด้านต่าง ๆ เช่น ความปลอดภัยในด้านการใช้รถ การใช้เส้นทางในการเดินทาง วัดมีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในวัด ความพร้อมของอุปกรณ์การป้องกันอัคคีภัยในแหล่งท่องเที่ยว ความสะอาดของอาหารและเครื่องดื่ม ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2557: 33) ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน คือ 1) วัดซึ่งเป็นแหล่งส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องบริหารจัดการด้านสถานที่ บุคลากรของวัด กิจกรรมภายในวัด การโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในวัด การประสานงานกับหน่วยงานพัฒนาอื่น ๆ การประเมินผลในการดำเนินงาน 2) วัฒนธรรมจังหวัดต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการและ ส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาภายในจังหวัด 3) หน่วยงานองค์กรทุกภาคส่วน เช่น หน่วยงานรัฐ เอกชนและสถาบันการศึกษาต้องสนับสนุนปัจจัยและกำลังคนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด 4) กรมการศาสนาต้องจัดทำกรอบแนวทางการดำเนินโครงการนำร่องต่าง ๆ การจัดทำเอกสารคู่มือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดสรรงบประมาณและอุดหนุนโครงการ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูธรรมภาณุสุนทร (อิทธิกร อนันตกุล) (2560) ในเรื่อง*ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา* ผลการวิจัยที่สำคัญ คือ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ในด้านสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$; $S.D.=0.41$) แนวทางนี้มีความเชื่อมโยงกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมในด้านลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ($\bar{X}=3.84$; $S.D.=0.31$) ทั้งนี้ เป็นเพราะทั้งสองจังหวัดมีแหล่งการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาหลายแห่ง แต่ละสถานที่ที่มีความสะดวก มีกิจกรรมการท่องเที่ยวประจำจังหวัดที่สำคัญ การประชาสัมพันธ์และการโฆษณากิจกรรม รวมถึงคณะกรรมการวัดและเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี แต่ก็มีบางประเด็นที่ไม่สอดคล้อง เพราะเมื่อศึกษารายละเอียดเป็นรายข้อในด้านลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในงานวิจัยของผู้วิจัยเองกับด้านสิ่งแวดล้อมในงานวิจัยของพระครูธรรมภาณุสุนทร (อิทธิกร อนันตกุล) (2560) พบว่า งานของพระครูธรรมภาณุสุนทร (อิทธิกร อนันตกุล) เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน/ชุมชนเป็นหลักทั้ง 5 ข้อย่อย และทุกข้อ

อยู่ในระดับมาก ส่วนงานของผู้วิจัยมี 5 ข้อย่อยเช่นเดียวกัน แต่ไม่ได้ระบุชัดเจนถึงการมีส่วนร่วมกับประชาชน/ชุมชน และมี 1 ข้อ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.90$; $S.D.=0.80$) คือ ข้อที่ว่า วัดได้จัดทำป้ายโปรแกรมท่องเที่ยว จัดการเรื่องของการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนัยเนตร ขาวงาม (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า สิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชนมากที่สุด คือ ด้านวัฒนธรรม/วิถีชีวิต (ร้อยละ 34.38) สอดคล้องกับด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวในงานวิจัยนี้ที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$) เนื่องจากสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชนเป็นประเด็นที่สำคัญต่อนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับประเด็นของการวิจัยในด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว การดึงดูดใจอาจเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การได้เรียนรู้สิ่งแปลกใหม่ที่น่าสนใจและทำให้เกิดความประทับใจต่อนักเที่ยวต่อไป

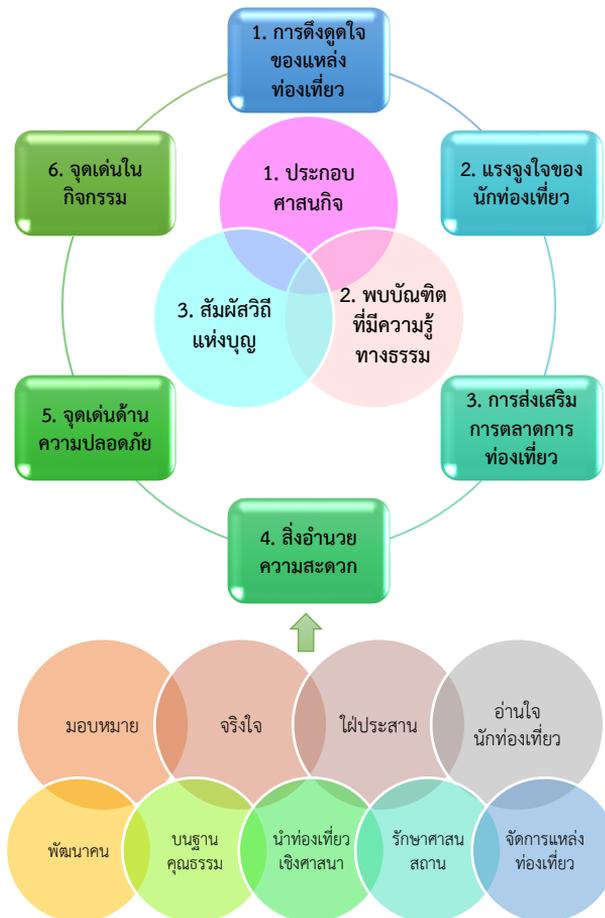
2. รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมที่ยั่งยืน ควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยว 6 ประการ คือ 1. ความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว 2. แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว 3. การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว 4. สิ่งอำนวยความสะดวก 5. จุดเด่นด้านความปลอดภัย 6. จุดเด่นในกิจกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของอารีย์ นัยพินิจ และคณะ (2556) ได้ให้แนวคิดด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ดังจะยกตัวอย่างมาเพียง 4 องค์ประกอบที่ปรับใช้กับวัดในประเทศไทย ได้แก่ ศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ได้ ดังนี้ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ สถานที่ดึงดูดใจประกอบด้วยศาสนสถาน โบราณสถาน พระเกจิอาจารย์ ซึ่งให้ความรู้สึทางจิตใจในด้านบวก เช่น ความสงบ ความสบายใจ 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจากการเดินทางมาจากพื้นที่อื่นที่มีความสะดวก 3) ด้านที่พัก เป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ซึ่งมีที่พักกระจายอยู่ทุกพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีราคาหลายระดับให้เลือกใช้บริการ 4) ด้านความปลอดภัย ซึ่งมีค่อนข้างสูงเพราะจากสถิติปัญหาอาชญากรรมที่เกิดแก่นักท่องเที่ยวมีจำนวนค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นของประเทศ โดยงานของผู้วิจัยเองมีลักษณะเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธในองค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและจุดเด่นด้านความปลอดภัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงจูงใจ การดึงดูดใจ รูปแบบของกิจกรรม การบริการเสริมลักษณะสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการตลาดดังปรากฏในงานวิจัยนี้ นอกจากนี้ ยัง

สอดคล้องกับงานวิจัยของพระศรีสังคม ชยานวฑฺฒโฒ (ธนาวงษ์) (2562) ในเรื่อง *การท่องเทียวเชิงพุทธศาสนา: รูปแบบและเครือข่ายการจัดการท่องเทียวของวัดในสังคมไทย* ที่พบว่า รูปแบบของการท่องเทียวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดในสังคมไทย แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ 1. รูปแบบของวัดที่ส่งเสริมให้เป็นแหล่งชมความงดงามของงานพุทธศิลป์และทำบุญไหว้พระ 2. รูปแบบของวัดที่เน้นส่งเสริมให้เป็นสถานที่สำหรับการปฏิบัติธรรม รูปแบบทั้งสองนี้สอดคล้องกับงานของผู้วิจัยในด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเทียว เนื่องจากการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทั้งภายนอกและภายในตามบริบทของวัดที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและนำไปสู่การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวต่อไปได้ ทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอรุณ ปัญญารุโณ และเกษญา ผาทอง (2565) ในเรื่อง *รูปแบบการจัดการท่องเทียวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์จังหวัดนครปฐม* ซึ่งพบว่า 1) การศึกษาการจัดการท่องเทียวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์จังหวัดนครปฐม ได้แก่ 1. แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว เนื่องจากจังหวัดนครปฐมเป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ที่มีประวัติยาวนานตั้งแต่ยุคทวารวดี 2. การดึงดูดใจของแหล่งท่องเทียวที่มีความหลากหลายและจุดเด่นที่แตกต่างกัน 3. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีทั้งเชิงประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งผลิตสินค้าการเกษตรและอุตสาหกรรมที่ปลอดภัย 4. การบริการเสริมแหล่งท่องเทียว 5. ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเทียวที่มีความเจริญและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 6. การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว ประเด็นการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานของผู้วิจัยในด้านแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว การดึงดูดใจของแหล่งท่องเทียว และการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว เพราะเป็นส่วนประกอบสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเทียวในพุทธสถานให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ควรคำนึงถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว 6 ด้าน คือ 1) ความดึงดูดใจ 2) แรงจูงใจ 3) การส่งเสริมการตลาด 4) อำนวยความสะดวก 5) สิ่งจุดเด่นด้านความปลอดภัย 6) จุดเด่นในกิจกรรม ทั้ง 6 ด้านเป็นองค์ประกอบการท่องเที่ยวสำคัญที่ผู้วิจัยกำหนดเรียกว่า รูปแบบการพัฒนา เพื่อนำมาสู่การสร้างแบบสอบถามในการวัดระดับความคิดเห็นแบบคำถามปลายเปิดและการรับฟังข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาแบบคำถามปลายเปิด จากผลการวิจัยและการอภิปรายผลจึงพบกระบวนการพัฒนาในแหล่งท่องเทียวที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) การพัฒนาคนและสังคม 2) การส่งเสริมคุณธรรม 3) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา 4) การบริหาร

จัดการ (รักษา) ศาสนสถาน 5) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว บนพื้นฐานของการทำงานเป็นทีมที่ประกอบด้วย 1) การมอบหมายงาน 2) ทำงานด้วยความจริงใจ 3) การประสานงานอย่างเป็นระบบ และ 4) การสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในเขตพื้นที่ของวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร วัดไร่ขิง พระอารามหลวง และวัดในเขตพุทธมณฑล สิ่งที่ได้จากการพัฒนาตามองค์ประกอบเหล่านี้ทำให้เกิดผลผลิตและผลลัพธ์ที่เป็นองค์ความรู้จากการวิจัยใน 3 ด้าน คือ 1) การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้สำหรับประกอบศาสนกิจอย่างแท้จริง 2) การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพบปะกับบัณฑิตผู้ทรงภูมิรู้ทางธรรม 3) การเป็นแหล่งท่องเที่ยวในการแสวงบุญทางพระศาสนา ดังปรากฏในภาพ 2 ดังนี้

ภาพ 2 การพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

สรุป

การวิจัยเรื่องนี้ได้ศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัด นครปฐม โดยรวมแล้วผลการศึกษาสภาพและปัจจัยดังกล่าวอยู่ในระดับมาก ส่วนราย ด้านพบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว รองลงมา คือ ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว สำหรับผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสภาพ ปัญหา กับปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบ ของการท่องเที่ยว 6 ประการ พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.01 และผลการศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนาพบว่า มีตัวแปรการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวที่ร่วมกัน ทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 ($P\text{-value}=0.000$) ตัวแปรทั้ง 3 อธิบายการผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อ การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้ร้อยละ 69.6 ($R^2=0.696$) ส่วนรูปแบบการ พัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาที่ยั่งยืนควรคำนึงถึงองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่สำคัญ 6 ประการ คือ 1. ความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว 2. แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว 3. การส่งเสริม การตลาดการท่องเที่ยว 4. สิ่งอำนวยความสะดวก 5. จุดเด่นด้านความปลอดภัย 6. จุดเด่นในกิจกรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). *แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริม การท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม.
- นัยเนตร ขาวงาม. (2565). *แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย แม่โจ้.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยา สาส์น.

- พระครูธรรมกถาสุนทร (อิทธิกร อนันตกุล). (2560). *ศีกษาแนวทางการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอรุณ ปัญญาธโร และเกษภา ผาทอง. (2565). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว
เชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม.
วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. 7 (12), 652-669.
- พระศรีสังคม ชยานุวัฑฒ (ธนาวงษ์). (2562). *การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา: รูปแบบ
และเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของวัดในสังคมไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญา
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). *ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา*.
กรุงเทพมหานคร: กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *สรุปสาระสำคัญของแผน
แม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)*, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *แผนแม่บทภายใต้
ยุทธศาสตร์ชาติ (5) ประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561-2580)*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2566). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580)
(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ.
- อารีย์ นัยพินิจ และคณะ. (2556). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัด
ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*. 5 (1), 31-40.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for
Research Activities. *Education and Psychological Measurement*. 30
(3), 607-610. DOI: 10.1177/001316447003000
- Likert, R. (1974). The Method of Constructing an Attitude Scale. In Maranell,
G. (ed.). *Scaling: A Sourcebook for Behavior Scientist*. (pp. 233-242).
New York: Routledge.